

lerin tepkisini çekmiş, hatta menkıbeye göre okla vurulup öldürülmek istenmiştir.

Şeyh Şücâüddin'in yaşadığı dönemde Kalenderî zümreleri ve abdalân-ı Rûm üzerindeki etkisi Anadolu ile sınırlı kalmamış, Balkanlar'da da yoğun biçimde hissedilmiştir. Anadolu'nun değişik bölgelerinde ve Balkanlar'da onun adına izâfe edilen çok sayıda tekke ve köy bulunması bunun en belirgin delilidir. Hindistan ve İran'dan birtakım Kalenderî zümrelerinin gelerek kendisini ziyaret etmeleri oralar da da tanındığını göstermektedir. Şücâüddin Velî'nin Anadolu ve Balkanlar'daki etkisi ölümünden sonra devam etmiştir. Küçük Abdal, Otman Baba'nın dervişleriyle birlikte Şeyh Şücâüddin'in türbesini her yıl ziyaret ettiğini söyler. Vâhidî, XVI. yüzyılda abdalân-ı Rûm zümresine mensup dervişlerin, ellerinde şeyhin asâsına izâfeten "Şeyh Şücâ çomağı" adını verdikleri bir asâ ile dolaştıklarını ve kendilerine Ur-yan Şücâiler adını verdiklerini kaydeder. Günümüz Alevî zümreleri içinde de kendisine büyük saygı duyulmaktadır. Bu gele- neğe bağlı bir Alevî ocağı mevcuttur (Say, *Seyyid Battal Gazi*, s. 49-50).

Şücâüddin Velî'nin tekkesinin bulunduğu köye ölümünden uzunca bir süre sonra Bâlî Bey oğlu Kasım Bey tarafından 921 (1515) yılında türbe yaptırılmıştır (Aydın, sy. 9 [1971], s. 208). Ardından inşa edilen cami ve diğer binalarla burası külliye haline dönüşmüştür. Şeyhin türbesinin yanında Timurtaşoğlu Ali Paşa'nın türbesi yer almaktadır. Şeyh Şücâüddin'in faaliyetlerini sürdürdüğü tekke ve türbesinin bulunduğu köy uzun yıllar onun adıyla anılmıştır. Eskişehir'in Seyitgazi ilçesine 6 km. mesafedeki bu köyün adı 1968 yılında Arslanbeyli olarak değiştirilmiştir. Seyitgazi'deki türbenin dışında kendisine Edirne ve Antalya'da iki makam türbe nisbet edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vilâyetnâme-i (Menâkıb-ı) Şeyh Şücâeddin, Kastamonu İl Halk Ktp., HK 1591/8, tür.yer.; Küçük Abdal, *Vilâyetnâme-i Otman Baba*, Ankara Cebeci Halk Ktp., nr. 495, vr. 17^b-18^a; Muhyiddin Çelebi, *Hızırnâme*, İÜ Ktp., TY, nr. 9495, vr. 27^a; Vâhidî, *Menâkıb-i H'â'ice-i Cihân ve Netice-i Cân* (nşr. Ahmet T. Karamustafa), Cambridge 1993, vr. 42^b; Latîfî, *Tezkiretü'ş-şu'arâ ve tabsratü'n-nuzamâ* (haz. Ridvan Canım), Ankara 2000, s. 470-471; Hikmet Tanyu, *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, Ankara 1967, s. 204; Ahmet Yaşar Ocak, *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul 1983, tür.yer.; a.mlf., *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Süfilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara 1992, tür.yer.; Ahmet T. Karamustafa, *God's Unruly Friends, Dervish Groups in the Islamic La-*

ter Middle Period, 1200-1550, Salt Lake City 1994, s. 48, 62; Mehmet Demirtaş, *Seyit Sultan Şücâeddin Velî*, Eskişehir 2003, s. 16-130; Yağmur Say, *Seyyid Battal Gazi, Şücâeddin Velî, Üryan Baba*, Ankara 2003, s. 44-57, 88-91; a.mlf., "Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında Önemli Bir Kült Kimlik: Şücâeddin Velî (Sultan Varlığı)", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, sy. 37, Ankara 2006, s. 99-133; Yusuf Ziya [Yörükân], "Tahtacılar", *DİFM*, sy. 19 (1931), s. 78; Filiz Aydın, "Seyitgazi Aslanbey Köyünde Şeyh Şücâeddin Külliyesi", *VD*, sy. 9 (1971), s. 201-213; Orhan F. Köprülü, "Velâyet-nâme-i Sultan Şücâüddin", *TM*, XVII (1972), s. 177-184; Şükrü Elçin, "Bir Şeyh Şücâüddin Baba Velâyet-nâmesi", *TKA*, XXII/1-2 (1984), s. 199-218; Nevzat Demirtaş, "Sultan Şücâettin Velî", *Nefes*, sy. 32, İstanbul 1996, s. 24; Ayşe Yıldız, "Şücâeddin Baba Velâyetnâmesi", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, sy. 37 (2006), s. 49-97; Erol Altınsapan, "Seyitgazi İlçesi Arslanbeyli Köyü Şeyh Şücâeddin Külliyesi", a.e., s. 173-184.

HAŞİM ŞAHİN

ŞÜF'A

(الشفعة)

Ön alım hakkı.

Sözlükte "ilâve etme ve birleştirme" anlamlarına gelen şüf'a fıkıh terimi olarak, satım veya bu hükümdeki bir akidle alınmış taşınmaz veya taşınmaz hükmündeki özel mülkiyete konu bir malı müşteriye mal olduğu bedelle cebren alıp mülkiyeti elde etme hakkını ifade eder. Genellikle şüf'anın, bu hakkı kullanan kişinin malına ikinci bir mal eklemesi sebebiyle "çift" mânâsındaki şef'den geldiği söylenir. Ayrıca terimle ilgili etimolojik açıklamalar yapılırken şüf'a hakkını kullanan kişinin malında artış meydana gelmesi, şüf'ada yardımlaşmanın bulunması veya satıcının şüf'a sahibine öncelik tanınması ile kelimenin kök anlamları arasında yer alan "artma, yardım isteme / yardım etme, gözetip ayrıcalık tanıma" (şefa'at) anlamları arasında ilişki kurulur. Şüf'a hakkına konu olan mal **meşfû'**, **meşfûun fih** veya kısaca **şüf'a**, şüf'a hakkı sahibi **şefî'**, şüf'a hakkına konu malı satan kişi **bâyî'**, şüf'a hakkının doğmasına sebep olan / kendisi sebebiyle şüf'a hakkı ileri sürülen mal **meşfûun bih**, şüf'a hakkına konu malı alan kişi (şüf'a mükellefi) **müşterî** veya **meşfûun aleyh** diye anılır. Tanımda olduğu gibi şüf'anın sebep, rükün ve şartları ile şüf'a hakkının kullanılma usulü ve hükümleri Hanefî mezhebi esas alınarak incelenecek, diğer mezheplerde önemli görünen farklılıklar ayrıca belirtilecektir. Bu kurumu ifade etmek için Batı dillerinde meşfû' malı şefîin tercihen satın alma hakkını vurgulayan Latin-

ce "preemptio" (Fr. préemption, İng. pre-emption) veya hakkın sebep ve mahiyetini belirten "retrait" vb. kelimeler kullanılmaktadır. Yeni Türk Medenî Kanunu'nda "ön alım hakkı" tabiri benimsenmiştir.

Mülkiyet hakkı ve kullanımının gelişim süreciyle sıkı irtibatı bulunan şüf'anın hukuk tarihinde birçok amaca hizmet eden değişik içerik ve şekillerde uygulamalarına rastlanır. Eski devirlerde şüf'a hakkının tanınmasına hâkim olan ana düşünce malların ailede, kabileden yahut şehirde muhafazasını sağlamaktan ibaretti. Müşteri olan yabancı, hak sahiplerine haklarını kullanmak isteyip istemediklerini sormakla yükümlü tutuluyor, böylece yabancı bir kimsenin aileye veya kabileye sokulması önleniyordu. Ortaçağ'larda bu hak bir taraftan bu amacı gerçekleştirmek, diğer taraftan derebeylerine müşteriden memnun kalmadığı takdirde bedelin belirli bir kısmını iade etmek suretiyle malı zaptetme imkânı vermek için tanınmıştı. Günümüzde hemen bütün hukuk sistemlerinde dar veya geniş kapsamda var olan bu hakkı, doğrudan hukuk düzenince ilgililere tanıyan şüf'a ve tarafların kendi iradeleriyle meydana getirdikleri şüf'a olarak iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Birincisi kanunî şüf'a, ikincisi akdî şüf'a diye adlandırılır. Şüf'anın amaç ve yararları şöylece özetlenebilir: 1. Kanunî şüf'a bakımından müşterek mülkiyet ilişkisini bildiğince ferdî mülkiyete dönüştürmek, arzu edilmeyen kimselerin paydaşlarına katılmasına engel olmak, miras taksimlerinde ihtiyarî müzayedelerde çok ucuz bir fiyata ihale edilen şâyi bir hisseyi diğer paydaşların aynı şartlarla almasını mümkün kılmak. 2. Akdî şüf'a bakımından özellikle uzun süreli âdi ve hâsılat kiralalarında kiralananın başkasına satılması sebebiyle kiracılar için doğacak sakıncaları önlemek. 3. Her ikisi bakımından şefîin, kendisine satılmasını bilhassa arzu ettiği şâyi bir hissenin yahut kıymetli bir eşyanın bir gün satılması ihtimaline karşı mevcut kanunî şüf'a hakkı veya tesis edeceği bir şüf'a mukavelesiyle garanti altına alması. Buna karşılık şüf'a hakkının, mâliki malını istediği kimseye satma imkânından mahrum ederek kendi mülkünde serbestçe tasarruf yetkisini sınırlaması, özellikle Ortaçağ'lardaki kanunî rüçhan hakları devrinde mülkiyet hakkı üzerinde baskı aracı olarak kullanılması, alıcı veya satıcıları bu hakkı düşürmek için muvâzaalı yollara yöneltip ahlâkî sorunlara yol açması gibi sakıncalarına da temas edilmiştir. Fakat yine de şüf'a hakkının gerekliliği dü-

şüncesi her devirde baskın gelmiş, birçok ülkede olabildiğince sınırlı hale getirilmesi yönüne gidilse de değişik şekil ve derecelerde varlığını korumuştur (Feyzioğlu, s. 5-8, 35-37, 500-502). Mahiyeti hukuk doktrininde geniş biçimde tartışılmakla birlikte özetle şüf'a, eşya hukuku bakımından gayri menkul mülkiyetinin bir dolayısıyla takyidi ve şeffi bakımından meşfû' akara müşterinin aldığı şartlarla alıcı olabilme imkânı veren, yenilik doğuran bir haktır (a.g.e., s. 8-19; Oğuzman – Seliçi, s. 515). İslâm hukukunda paydaş, ayrıca Hanefîler'e göre bitişik komşu (câr-i mülâsik) ve irtifak muhtevali hakta ortaklar (halîf) lehine kanunî şüf'a türü kabul edilmiş olup akdî şüf'a söz konusu değildir.

Bir âyette şef' (çift) kelimesi ve birçok âyette şefaate dair isim ve fiiller geçmekle birlikte Kur'ân-ı Kerîm'de şüf'a kelimesi ve bu hakkın kullanımıyla ilgili ibareler yer almaz. Hadislerde gerek şüf'a gerekse bu hakla alâkalı birçok kelime kullanılmış (Wensinck, *el-Mu'cem*, "şf" md.), temel hadis kitaplarında bu adı taşıyan bir bölüm açılmış, şüf'a ilk dönemlerden itibaren fıkıh eserlerinde incelenen bir konu olmuştur. Câhiliye devrinde de bazı uygulamaları bulunmakla birlikte şüf'anın hukukî bir müessese halinde düzenleniş Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarına dayanır. Bazı eserlerde şüf'anın meşruyetinin sünnet delili yanında icmâ ile de sabit olduğu belirtilirken Ebû Bekir el-Esamm'ın bu konuda karşı görüşünün daha önce oluşmuş icmâi etkilemeyeceğine dikkat çekilir. Hukuken meşrû bir hak sayıldığı hususunda fakihler arasında görüş birliği varsa da şüf'anın dinî açıdan hükmü farklı durumlara göre değerlendirilmiş, bu hakkın normal şartlarda kullanılmasında efdal kabul edilmiş, şeffi'nin ihtiyaç duyulması ve -alıcıdan zarar geleceğinin ve ancak bu yolla önlenebileceğinin anlaşılması gibi- kullanılmamasının bir günaha yol açacağı durumlarda ise kullanılmasının vâcib hale geleceği belirtilmiştir.

Sebepleri. Fakihlerin ittifakla kabul ettiği şüf'a sebebi satılan taşınmazda paydaş olmaktadır (ilgili bazı hadisler için bk. Buhârî, "Şüf'a", 1; Ebû Dâvûd, "Büyû", 73; Tirmizî, "Ahkâm", 34). Hanefîler bazı hadislerle dayanarak (meselâ bk. Buhârî, "Şüf'a", 2; İbn Mâce, "Şüf'a", 2; Nesâî, "Büyû", 109) şu durumları da şüf'a hakkını doğuran birer sebep saymıştır: 1. Satılan taşınmazın yararlandığı irtifak muhtevali bir hakta ortak olmak. Bu hakta ortaklığı olanlar akarlarının irtifak hakkına konu özel su kanalı, yol veya mecraya ya-

kın ve uzak bulunmasına bakılmaksızın eşit düzeyde şeffi kabul edilir. Herkesin yararlanmasına açık umumi yol ve nehirlerden birlikte kullanma hakkı şüf'a sebebi değildir. 2. Satılan taşınmaza bitişik komşu olmak. Meşfû' akara hangi taraftan, kaç yönden ve ne miktar bitişik olursa olsun bütün bitişik akarların sahipleri eşit düzeyde şeffi sayılır. Bu sebepleri taşınmazda paydaş olma, irtifak muhtevali hakta ortak olma ve bitişik komşu olma şeklinde derecelendiren Hanefîler'e göre aynı düzeydeki birden fazla şüf'a hakkı sahibi bu haklarını birlikte kullanabilir. Şüf'a sebebi daha kuvvetli olan bu hakkı kullandığında diğerleri kullanamaz. Mecelle'nin tercih ettiği görüşe göre üst düzeydekiler vazgeçtiğinde alt düzeydekiler kullanabilir; Ebû Yûsuf'a göre üst düzeydekilerin varlığı diğerlerinin hakkını düşürür. Aynı düzeyde birden fazla şeffi bulunması halinde şüf'a hakkı Hanefîler'e göre şeffi sayısına eşit nisbette bölünerek, diğer üç mezhebe göre ise meşfû'daki hisseleri oranında kullanılır. Öte yandan Zâhirîler taşınır malda paydaş, Ca'ferîler özel yoldaki geçit hakkında ortak olmayı da şüf'a sebebi kabul eder.

Amacı. Şüf'a hakkının amacıyla ilgili açıklamalarda, doğası bakımından zorluklar taşıyan ortak mülkiyet ilişkisinin yeni bir paydaşın katılımıyla daha sorunlu hale geleceğine dikkat çekilerek bu hakkın tanınması ve tanınmaması durumunda ortaya çıkabilecek sakıncalar geniş biçimde tartışıldıktan sonra alıcı ve satıcının uğrayabileceği zararın şeffi'ne nisbetle daha az olacağı sonucuna ulaşılar ve zararların asgariye indirilmesini sağlayacak bazı önlemler alınarak bu hakkın meşrû sayıldığı belirtilir. Payın üçüncü kişiye satılması halinde meydana gelebilecek zararını yeni mâlikin taksim isteme ihtimaliyle açıklayan eğilime göre şüf'a ancak bölünebilir taşınmazlarda geçerlidir; diğer eğilim, taksim talep etmese bile yeni mâlikten zarar gelebileceği için taksimi kabil olmayan taşınmazlarda da bu hakkın tanınması gerektiği yönündedir. Bu anlayışı paylı mülkiyet bakımından mutlak biçimde benimseyen fakihlere göre ise ister gayri menkul isterse menkul olsun ortak mülkiyete konu olan her malda şüf'a hakkı kullanılabilir. Ayrıca Hanefîler'e göre irtifak muhtevali hakta ortak olanlara tanınan şüf'a hakkının amacı yeni mâlikten ve bitişik komşuya tanınan şüf'a hakkının amacı yeni komşudan gelebilecek zararın önlenmesidir. Cüveynî şüf'anın amaçlarıyla ilgili açıklamaları doyurucu bulmaz ve bunun

genel kaideye aykırı biçimde teşrî kılınmış taabbüdî bir hüküm olduğunu ileri sürer (Muhammed b. Ma'cûz, s. 28-29). Fıkıh tarihinde hukuk kurallarına şekli bir uyum sağlanmakla birlikte şüf'anın amacı dışında kullanılması örneklerine fazlaca rastlandığından bu konunun bazı eserlerde "şüf'ada hile" başlığı altında ele alınması ihtiyacı duyulmuştur.

Rükün ve Şartları. Rükün teriminin kapsamını dar tutan Hanefîler'e göre şüf'anın rükünü, sebep ve şartları bulunduğu şüf'a hakkı sahibinin bu hakka dayanarak şüf'a konusu malı almasından ibarettir. Mâlikîler'e göre şüf'anın rükünleri şüf'a hakkı sahibi, kendisine karşı şüf'a hakkı kullanılabilecek kişi, şüf'a hakkına konu mal ve şüf'a konusu malı alma iradesinin açıklanmasıdır. Şâfiî ve Hanbelîler ise bunların ilk üçünü rükün diye niteler. Şüf'anın şartları meşfû', meşfûun bih, şeffi, bâyi', meşfûun aleyh, bedel ve irade açıklamasıyla ilgili olanlar şeklinde tasnif edilebilirse de bazıları iç içelikler taşıdığından şüf'a hakkının doğması ve geçerli biçimde kullanılabilmesi için aranan şartlar topluca incelenecektir. 1. Şüf'a sebebi mevcut olmalıdır (yk.bk.). 2. Meşfû' akar veya akar hükmünde olmalıdır. Üst kat, yolu alt katından farklı da olsa taşınmaza dahil sayılır. Hamam ve kuyu gibi taksime elverişli bulunmayan taşınmazlarda da şüf'a hakkı söz konusudur. Akar niteliğinde olmadığı için menkullerde, gemilerde, topraktan bağımsız şekilde satılan bina ve ağaçlarda şüf'a cereyan etmez. Taşınmaz tâbi olarak satılan menkullerden ona yerleşik, bitişik ve eklenip sabitlenmiş olanlar hakkında şüf'a hükümleri işler. Meselâ bir ev mefruşat ve kap kacağı ile birlikte satıldığında şeffi ancak satım bedelinin eve tekabül eden kısmını ödeyerek evi alabilir; eşyalar üzerinde şüf'a hakkı kullanamaz. Vakıf yer ve mirî arazideki ağaçlar ve binalar menkul hükmünde olduğundan bunlarda da şüf'a cereyan etmez. Zira vakıf yerin ecr-i misli ve mirî arazinin icâre-i zemin denen bedeli ödenmediğinde sahiplerinden buralardaki binaların kaldırılması istenebilir. İmam Mâlik'ten nakledilen meşhur görüşe, Ahmed b. Hanbel'in İbn Teymiyye gibi âlimlerce daha sahih kabul edilen görüşüne ve İmam Şâfiî'nin eski kavline göre Hanefîler'de olduğu gibi taksime elverişli olmayan taşınmazlarda da şüf'a cereyan eder. İmam Mâlik'ten gelen diğer rivayete, İmam Şâfiî'nin mezhepte benimsenen yeni kavline, Ahmed b. Hanbel'den gelen iki rivayetten

mezhep âlimlerince daha sahih bulunana ve Ca'ferîler'e göre taksime elverişli olmayan taşınmazda şüf'a cereyan etmez. Şüf'a hakkının taksimden doğacak zararı gidermek için teşrî' kılındığı gerekçesiyle açıklanan bu görüş bazı hadisler ve sahâbî kavilleriyle desteklenmiştir. Hanefîler'in dışındaki üç mezhebe göre de menkullerde şüf'a cereyan etmez; Atâ b. Ebû Rebâh, İbn Ebû Leylâ, Ahmed b. Hanbel'den nakledilen bir görüşe ve Zâhirîler'e göre ise cereyan eder. Araziyle birlikte satıldığında ekin Hanefîler'de olduğu gibi İmam Mâlik'e göre de şüf'a hakkına konu olur; İmam Şâfiî'ye, Hanbelî ve Ca'ferî mezheplerine göre ise olmaz.

3. Meşfû' mülk olmalıdır. Akar niteliği taşımakla birlikte mülk sayılmadığı için vakfa ait gayri menkullerde ve mîrî arazide şüf'a cereyan etmez. Buna göre icâretynli bir vakfın yahut mîrî arazinin müşterek mutasarrıflarından biri hissesini üçüncü şahsa devretse (ferâğda bulunsa) diğerleri veya bu akara bitişik komşu olanlar ferâğ bedelini verip bu hissenin kendilerine devredilmesini isteyemez. Mîrî arazide söz konusu olan rüçhan hakkı ise birçok yönüyle şüf'adan farklılık taşır (Ali Haydar, III, 148-149). Satıcının sattığı mülkün bir kısmına mâlik olması durumunda da şüf'a hakkı cereyan eder. Meselâ komşu, kendi akarına bitişik akarın şâyî hissesi satıldığında bu hisseyi şüf'a yoluyla alma hakkına sahiptir. Hatta satımın ardından alıcı ve satıcı rızâen veya kazâen taksim yapıp müşteriyeye söz konusu komşunun bitişiginde olmayan kısım düşse bile komşu bu hisse üzerinde şüf'a hakkı kullanabilir; ancak taksim işlemini iptal ettiremez.

4. Meşfû' akar malî muâvaza nitelikli bir akde konu olmalıdır. Bunlar satımla satım hükmünde olan ikâle, selem, ivaz şartlı hibe ve bazı sulh çeşitleri gibi malî ivaz mukabilinde yapılan temliklerdir. Meşfû' akarın mâlikin mülkünden hibe, miras, vasiyet gibi bir yolla ivazsız şekilde veya mehir ve icâre bedeli sayma gibi malî nitelik taşımayan bir ivaz karşılığında çıkması durumunda şüf'a sabit olmaz. Fakat kiralanın yer için önce muayyen bir meblağ üzerinden icâre akdi yapılmışsa veya evlenen kadın için muayyen bir mehir belirlenmişse bu meblağlara karşılık meşfû' akarın temlik durumunda bedel mal niteliğinde sayılır ve şüf'a cereyan eder. İvazlı hibede şüf'anın sübûtu, ivazın şart edilmesi, ivazların karşılıklı olarak kabzedilmesi ve hibenin sahih olması (fâsid olması) şartlarına bağlıdır. Bağışlanan mal

gibi ivaz da akar olursa her ikisinde şüf'a cereyan eder. Malî muâvaza nitelikli bir akdin söz konusu olmadığı durumlarda şüf'a hakkının tanınmaması şu gerekçelerle açıklanır: Bu durumda şefî' meşfû' malî kıymetiyle alamayacaktır, zira mâlik onun mülkiyetini kıymetiyle kazanmamıştır; hiç bedel ödemediği alması ise diğer tarafı teberruya zorlama anlamına gelir ki bu meşrû değildir. Vakıf, vasiyet ve ivaz şartı bulunmayan hibe gibi ivazsız kazanım durumlarında şüf'a cereyan etmeyeceği kuralı fakihlerin geneli tarafından benimsenmiştir; ancak İmam Mâlik'ten nakledilen bir görüşe ve İbn Ebû Leylâ'ya göre miras hariç bu tür durumlarda da şüf'a sabit olur. Malî olmayan bir ivaz karşılığında kazanımlarda Ahmed b. Hanbel'in mezhepte zâhir kabul edilen görüşü Hanefîler'deki gibidir; Mâlik, İbn Ebû Leylâ ve Şâfiî'ye göre ise -şefîin meşfû' malî ne karşılığında alacağı hususunda farklı görüşleri sürülmekle birlikte- bu durumlarda da şüf'a cereyan eder. İkâlenin Hanefîler'ce şüf'a konusunda yeni bir akid kabul edilmesine karşılık çoğunluk tarafından fesih sayılmakta ve değişik ihtimallere göre pratik sonuçlarda farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

5. Meşfû' akar üzerinde satıcının mülkiyetle ilgili hakları sona ermiş olmalıdır. Eğer satıcının muhayyer olduğu bir satım akdi yapılmışsa yahut henüz kabzın gerçekleşmediği fâsid bey' söz konusu ise meşfû' akar satıcının mülkiyetinden çıkmadığı, kabzın gerçekleştiği fâsid bey' söz konusu ise akar satıcının mülkiyetinden çıkmakla birlikte satımı fesih yoluyla mebbî geri alma hakkı ortadan kalkmadığı için şüf'a cereyan etmez. Ancak kabzın gerçekleştiği fâsid bey'i takiben müşteri akarı satım ve hibe gibi sahih bir hukukî işlemle elinden çıkarırsa şefî' için şüf'a hakkı sabit olur. Mâlikîler'in de bu görüşü benimsemesine karşılık Şâfiî ve Hanbelîler bu durumda şüf'a cereyan etmeyeceği kanaatinde. Meşfû' akarın mâlikin mülkünden çıkması şüf'a hakkının sübût bulması için yeterli sayılıp müşterinin mülküne girmesi şart değildir. Meselâ müşteri satım akdinin yapıldığını inkâr etse bile satıcı bunu ikrar ederse şefî' satıcıdan o akarı alma hakkına sahip olur. Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde benimsenen görüş de bu yöndedir; bu iki mezhepteki diğer görüşe ve Mâlikîler'e göre ise bu durumda şüf'a hakkı sübût bulmaz.

6. Meşfû' bih de akar niteliğinde ve mülk olmalıdır. Ancak şefî' tarafından teslim

alınmış olması veya onun zilyedliğinde bulunması şart değildir. Meselâ bir akarı satın alan kimse henüz onu teslim almadığı bile olsa bitişiginde satılan akara şefî' olur. Bu şarta göre vakfa ait gayri menkulün müteveli veya mutasarrıfı bitişigindeki mülk akar satıldığında onun üzerinde şüf'a hakkı iddia edemez. Şüf'a talebine konu olmakla birlikte henüz müşterinin rızâen teslimi veya mahkemenin hükmüyle mülkiyeti kazanılmamış bir akar başka bir akara nisbetle meşfû' bih teşkil etmez; dolayısıyla böyle bir akarın bitişigindeki bir akar satılsa şefî' -daha sonra rızâen teslim veya mahkeme hükmüyle meşfû' mala mâlik olsa bile- o akar üzerinde şüf'a hakkı ileri süremez. 7. Meşfû' akar bedelinin miktarı bilinmelidir. Bedelin miktarındaki bilinmezlik şüf'anın cereyan etmesini önler. 4. şartta açıklandığı gibi bu bedelin mal niteliğinde olması da şarttır.

8. Şefî' meşfû' ile ilgili olarak şüf'a hakkını düşürecek bir söz veya davranış ortaya koymuş olmamalıdır. İster bedelsiz ister bedel karşılığında olsun şüf'a hakkını kullanmayacağını açık biçimde ifade ederse yahut söz ve fiillerinden satma rıza gösterdiği anlaşılırsa bu hak düşer. Şefî' şüf'a hakkını diğer şefî'lere veya üçüncü kişilere ivazlı veya ivazsız şekilde devrederse bu durumda da şüf'a hakkı düşer; dolayısıyla mal karşılığında satması yahut bu hakka karşılık müşteriyle bir mal üzerine anlaşması durumunda ivazı iade etmesi gerekir. Şefîin semenin miktar ve cinsi, meşfû' akarı satın alan kişinin akarın ne kadarının satıldığı hakkındaki bilgiyle gerçek durum veya daha sonra meydana gelen değişikliklerle ortaya çıkan durum arasında farklılıklar bulunması, rıza beyanının veya rıza anlamına gelecek tavır ve eylemlerinin değerlendirilmesi bakımından özel bir öneme sahiptir. Şefîin satımı öğrendikten sonra bedelsiz olarak feragat etmesi durumunda bu hakkın düşeceği hususunda fakihler arasında önemli bir tartışma görülmez; sadece meşfûun satıldığını öğrendiği halde mazereti olmadan başka bir işle uğraşıp talepte bulunmama gibi satıma rıza gösterdiğine delâlet eden bir davranış ortaya koyması durumuna aynı sonucun bağlanmaması gerektiği bazı fakihlerce ileri sürülmüştür. Mâlikîler'den Eşheb el-Kaysî'nin görüşüyle Şâfiî mezhebindeki bir görüş ve Hanbelî mezhebinde Hârisî'nin kuvvetli bulunduğu görüş bu yöndedir. Şefîin bir bedel karşılığında vazgeçmesi durumu ise nisbeten tartışmalıdır. Hanefîler'in yanı sıra

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre de şüf'a hakkı karşılığında bedel alınmaz ve alınması halinde bu hak düşer. Mâlikîler'e ve Şâfiîler'den Ebû İshak el-Mervezî'nin tercihi-ne göre bu hak sabit olduktan sonra bedel karşılığında devredilebilir; hak sübût bulmadan yani gerekli talep yapılmadan önce devredilemeyeceğinde ise Mâlikîler görüş birliği içindedir. Karşılığında bedel alınmayacağını söyleyenlerin çoğunluğu bu yönde talepte bulunulmasıyla da şüf'a hakkının düşeceği kanaatindedir; ancak Şâfiîler'deki iki vecihten birine ve Hanbelîler'deki bir görüşe göre bu durumda hak sâkit olmaz. Henüz satım gerçekleşmeden şefiîn ister sarîh ister zimnî olarak şüf'a hakkından feragat etmesi fakihlerin büyük çoğunluğuna göre bu hakkı düşürmez; Zâhirîler ve bazı ehl-i hadîs âlimleri şefiîn bu hakka sahip olduğu kanaatindedir. Bu kapsamda ele alınabilecek diğer bir mesele şefiîn müşteriye meşfû' ile ilgili olarak onu bölüşme, kendisine satma, hibe etme, kiralama, ortaklaşa işletmesi için verme gibi tekliflerde bulunmasıdır. Fakihlerin çoğunluğuna göre bunlar da şefiîn şüf'a hakkını kullanmayacağına delâlet eder ve bu hakkı düşürür. Şâfiîler'deki bir görüşe ve işlem türlerine göre farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte genel olarak Mâlikîler'e göre bunlar şüf'a hakkını düşürmez. Bir paydaşın diğer paydaşın hissesinin satımında alıcı veya satıcının vekili yahut bunlar arasında aracı olmasının şüf'a hakkını düşüren bir sebep sayılıp sayılmayacağı tartışılmıştır (Abdullah b. Abdülazîz ed-Der'ân, s. 339-345, 364-365, 370-373).

9. Şefiîn meşfû' bih üzerindeki mülkiyet hakkı meşfûun satımından ona mâlik olmasına kadar devam etmelidir. Buna göre şefi', meşfû' satılmadan önce veya satılıp şüf'a talebinde bulunduktan sonra meşfû' bihin mülkiyetinden çıkmasına yol açan hukukî bir tasarrufta bulunursa şüf'a hakkı düşer. Şefi' meşfûun satıldığını bilsin bilmesin meşfû' bihin tamamını kesin biçimde satsa veya vakıf ve tescil etse şüf'a hakkı ortadan kalkar. Fakat bir miktarını kendi mülkiyetinde bırakmışsa yahut fâsîd bir akidle satıp şüf'aya hükmedilmeden önce alıcıya teslim etmemişse bu hak sâkit olmayacağı gibi kendisi muhayyer olarak satmışsa muhayyerliği sonra ermedikçe şüf'a hakkı devam eder. Şefiîn payının tamamını diğer paydaşın payını sattığını bilerek satması durumunda diğer üç mezhep de Hanefîler gibi şüf'a hakkının düşeceği, Zâhirîler ise düşmeyeceği kanaatindedir. Bu durumu bilmeden

satmışsa Zâhirîler'in yanı sıra Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde şüf'a hakkının düşmeyeceği yönünde birer görüş bulunmaktadır. Yine bir kısmını satması halinde Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde Hanefîler'den farklı olarak şüf'a hakkının düşeceği yönünde birer görüş vardır (a.g.e., s. 352-359).

Kullanılma Usulü (Taleb-i Şüf'a). Şüf'a hakkının kullanımı belirli süreler içerisinde belirli irade açıklamalarının yapılmasına bağlanmıştır. 1. **Taleb-i Muvâsebe**. Şefiîn, meşfû' akarın satıldığını veya malî muâvazaa nitelikli başka bir akde konu edildiğini öğrendiği mecliste hemen şüf'a hakkını kullanmak istediğini belirten bir beyanda bulunması demektir. Bu durumda şefiîn bir açıklama yapmaması veya başka bir işle uğraşması akarın satımına rıza gösterdiği anlamında kabul edilir ve şüf'a hakkı düşer. Bu talep için "muvâsebe" (sıçrama) kelimesinin kullanılması süratle beyanda bulunma gereğini vurgulama amaçlı olup bazı Hanefî müellifleri şüf'a hakkının kullanımıyla ilgili bir hadiste geçtiği için teberrüken bu kelimenin seçildiğini ifade eder. Hanefî mezhebinde zâhirü'r-rivâye olup fetvaya esas kabul edilen ve *Mecelle*'de (md. 1029) tercih edilen görüşe göre talep-i muvâsebe için bir süre söz konusu olmayıp şefi' bunu öğrendiği anda hakkını kullanacağını beyan etmelidir. Kerhî başta olmak üzere bazı Hanefî fakihlerine göre ise şefi' -hakkını kullanmayacağına delâlet eden bir söz ve davranış göstermemek kaydıyla- bu bilgiyi öğrendiği meclisin sonuna kadar talep-i muvâsebede bulunabilir. Öğrenme akdin meydana gelmesinden birkaç yıl sonra gerçekleşse bile bu talep hakkı kullanılabilir. Şefi' gerek diyâneten hakkının mahfuz kalması gerekse yemin teklif edilmesi halinde yemin edebilmesi için yanında kimse bulunmasa bile talep-i muvâsebeyi yerine getirmelidir. Taleb-i muvâsebede şahit tutma şart olmayıp müşteri bunun yerine getirildiğini kabul ettiğinde hukuken bir mesele yoktur; fakat inkâr edebileceği ihtimalinden dolayı şahit tutmalı, öğrendiği yerde şahit gösterebileceği kimse yoksa bulup onların bu talebe şahit olmalarını istemelidir. Öğrenmenin gerçekleşmiş sayılması için İmâmeyn'e göre meşfû' akarın satıldığına ilişkin haberi verenlerde sayı ve adalet şartı aranmaz; Ebû Hanîfe'ye göre adalet şartını taşıyan bir kişi yeterlidir. Diğer mezheplerde, gerek haberi verenlerde sayı ve adalet şartının aranması gerekse talep hakkının daha geniş sürede kullanılabilmesi

konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. 2. **Taleb-i Takrîr ve İshâd**. Şefiîn, geciktirmeden şahitler huzurunda ve meşfû' akarın yahut müşterinin ya da zilyedliği devam ediyorsa satıcının yanında şüf'a hakkını kullanmak istediğini beyan etmesidir. Bu talebin hemen değil imkân bulunduğu bir anda yerine getirilmesi şart koşulmuştur. Meselâ şefi' durumu gece öğrenmişse o esnada şahit tutması zorluk taşıdığından sabahleyin bu talebi yerine getirebilir; yine akar, müşteri veya satıcının uzakta olması sebebiyle geçen süre gecikme sayılmaz; fakat imkân bulunduğu halde geciktirirse şüf'a hakkı düşer. Hanefîler'in çoğunluğuna göre zilyedliği devam etmeyen satıcının yanında bu talep yerine getirilemezse de bazıları istihsanen sahih olacağı kanaatindedir. Esasen şahitler huzurunda olması talep-i takrîrin geçerliliği için değil müşterinin inkâr edebileceği ihtimalinden dolayı gerekli görülmüştür. Eğer müşteri bunun yerine getirildiğini ikrar eder veya teklif edilen yeminden nükûl ederse talep-i takrîrin gerçekleştiği kabul edilir. Taleb-i muvâsebe belirtlen üç yerden birinde ve şahitler huzurunda yapılmışsa talep-i takrîr yerine de geçer. Şefi' uzak bir yerde olduğu için bizzat talep-i takrîrde bulunamazsa bunu vekil aracılığıyla veya mektup göndererek yerine getirir. 3. **Taleb-i Husûmet ve Temellük**. Müşterinin kendi rızasıyla meşfû' akarı teslim etmemesi durumunda şefiîn bir ay içinde şüf'a hakkıyla ilgili olarak -kendî lehine hükmedilmesi için- dava açması demektir. *Mecelle*'de bir aylık süre esas alınıp Muhammed b. Hasan ve Züfer'in görüşü benimsenmiştir; Ebû Hanîfe'ye göre şahit tutularak şüf'a hakkı tesbit edildikten sonra talep-i husûmetin geciktirilmesinden dolayı şüf'a hakkı sâkit olmaz; Ebû Yûsuf'a göre ise şefiîn dava açma imkânını bulduğu ilk fırsatta bu talebi yapması gerekir; ancak kendisinden, gerek Ebû Hanîfe'nin gerekse Muhammed b. Hasan ve Züfer'in görüşleri doğrultusunda rivayetler de nakledilmiştir. Şefi' başka bir beldede bulunma, hasta veya hapiste olma gibi şer'an geçerli bir mazeret yokken talep-i husûmeti bir ay içinde yapmazsa şüf'a hakkı düşer. Bu dava meşfû' akarı teslim almamış bile olsa müşteriye karşı açılır; ancak akar henüz kendi zilyedliğinde ise satıcıya karşı da açılabilir. Diğer üç mezhebe göre şefi' meşfû' malın mülkiyetini dava açmadan da kazanabilir; fakat satın alma iradesini açıklama biçimi konusunda görüş ayrılığı vardır. Şâfiî ve Mâlikîler, sadece beyanın ye-

terli sayılmayıp semenin ödenmesi gibi bir yolla pekiştirilmesi gerektiği kanaatinde- dir. Şüf'a talebinin meşfû' akarın tama- mına yönelik olarak yapılması gerekir. Şe- ffi' sayısının bir veya daha fazla olması, faz- la ise daha üst veya alt derecede bulun- ması, onların kendisiyle birlikte şüf'a ta- lep etmesi veya etmemesi bu kuralı etki- lemez. Zira şeffi'nin meşfû' akarın bir kısmını talep etmesi yeni mâlikin paydaşlığına veya komşuluğuna razı olduğunu göster- diğinden bu durumda şüf'a hakkının kul- lanılması anlamsız hale gelir. Ayrıca kısmî kullanım yapılan akdin bölünmesini ge- rektirir; bu ise müşterinin haksız yere za- rara uğratılmasına yol açar. İki şeffi'den bi- ri sadece kendi payı ile sınırlı talepte bu- lursa Muhammed b. Hasan, bazı Şâfiîler ve Ahmed b. Hanbel'e göre diğerinin de şüf'a hakkı düşer; Ebû Yûsuf'a göre düş- mez, dilerse tamamını alır, dilerse tama- mıyla vazgeçer. Mahcûrların ve ceninin şüf'a hakkına dair talepleri veli veya vasî- lerince yerine getirilir. Gaip durumda olan şeffi'nin şüf'a hakkını kullanmasıyla ilgili hü- kümler de farklı ihtimallere göre tartışıl- mıştır.

Hükümleri. Şüf'anın başlıca hükümleri şöylece özetlenebilir: 1. Müşterinin kendi rızasıyla teslim etmesi veya hâkimin hük- müyle şeffi' meşfû' akara mâlik olur. Bu hükmün uzantısı sayılabilecek bazı sonuç- lar şunlardır: a) Müşterinin rızâen teslimi veya mahkemenin hükmünden önce; 1) Talepte bulunmuş olsa bile şeffi'nin ölümüyle şüf'a hakkı ortadan kalkar, mirasçılara- na geçmez. Nehâî, Şa'bî, Hasan-ı Basrî, İbn Sîrîn, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne ve İshak b. Râhûye'nin ichtihadı da bu yön- dedir. Hanbelîler'de sahih kabul edilen gö- rüşü ve Zâhirîler'e göre şeffi' talepte bu- lunduktan sonra ölmüşse; Şâfiîler'e, Mâ- likîler'e ve Hanbelîler'deki bir görüşü gö- re talepte bulunmuş olsun olmasın mut- lak şekilde bu hak vârislerine intikal eder. Müşterinin vefatı ise şüf'ayı iptal etmez. 2) Müşteri, zilyedliğindeki meşfû' akarın semerelerini tüketse tazmin etmesi ge- rekmeceği gibi şüf'aya hükmedildiğin- de şeffi' bunların semenden indirilmesini isteyemez. 3) Müşteri meşfû' malı kiraya verip ücretini alabilir, onu yıkabilir ve baş- kasına satabilir; son durumda şeffi' şüf'a hakkını dilerse birinci, dilerse ikinci satışa karşı kullanır. b) Müşterinin rızâen tesli- mi veya mahkemenin hükmünden sonra; 1) Şeffi' şüf'ayı almaktan vazgeçemez. 2) Şeffi' ölse şüf'a hakkı ortadan kalkmaz, mirasçılara- na geçer.

2. Şeffi' meşfû' malı müşterinin aldığı bedelle alır. Bu hükmün başlıca sonuçları müşterinin ödediği bedel misli ise misli, kıyemî ise kıyemî olarak ödeme yapması, ancak fiilen ödenen değil akidde karar- laştırılanın esas alınması, müşteriye indirim yapılmışsa bunun şeffie de yansıtılma- sıdır. Ayrıca şeffi' satım işlemi için gerekli masrafları ödemekle yükümlüdür. Şâfiî, Hanbelî ve Ca'ferîler'e göre kararlaştırılan bedele ilâve veya bundan indirim yapılmış olması şeffi' etkilemez. Müşteri, meş- fû' mala değerini arttıran ve ondan ayrıl- ması mümkün olmayan boya ve sıva gibi masraflar yapmışsa şeffi' ya şüf'a hakkın- dan vazgeçer veya yapılan ilâvelerin be- delini öder. Müşterinin meşfû'a ağaç dik- mesi yahut bina yapması durumunda da *Mecelle'*de tercih edilen Ebû Yûsuf'un görüşüne göre hüküm böyledir. Belirli bir süre sonra kaldırılacak ekin gibi ilâve- ler için müşteriye şeffia kira bedeli öde- mesi kaydıyla süre tanınır. Müşteri meş- fû' akardaki binayı yıkmış veya ağaçları kesmişse şeffi' arsanın payına karşılık ge- len bedeli ödeyerek meşfû'u alabilir. Bun- ların yanı sıra meşfû'un değerinde müş- terinin iradesi dışında eksilme meydana getirecek durumlara ve meşfû'un semeni hakkında şeffi' ile müşteri arasında çıkabi- lecek ihtilâflara ilişkin ayrıntılar fıkıh eser- lerinde geniş biçimde işlenmiştir.

3. Genel olarak bey' akdinin hükümleri şüf'a yoluyla mal alma hakkında da geçer- lidir. Bu yeni akidde şeffi' alıcı konumun- da olup akdin diğer tarafı teslim gerçek- leşmemişse meşfû' malın satıcısı, gerçek- leşmişse alıcısıdır. Şeffi'nin görme ve ayıp muhayyerliklerine dayanıp malı iade ede- bilmesi, istihkak iddiası ispat edilerek mal- ın elinden alınması durumunda semeni geri isteyebilmesi, diğer tarafın semenin ifasını sağlamak için meşfû' mal üzerinde hapis hakkını kullanabilmesi gibi husus- larda satım sözleşmesi hükümlerinin ge- çerli olmasına karşılık müşterinin lehine öngörülen şart muhayyerliğinden ve se- menin vadeye bağlanmasından şeffi' yar- arlanamaz. Şüf'a hakkı kazâî kararlar sa- bit olunca şeffi' müşterinin satım, hibe, va- kıf vb. hukukî tasarruflarını bozdurabilir; hatta vefatından sonra borcunu ödemek yahut vasiyetini yerine getirmek için vasî veya hâkim meşfû'u satsa bu işlemi iptal ettirip onu alabilir. Meselâ meşfû' mal al- cı tarafından bir kâr konarak başkasına satılmışsa şeffi' dilerse onu ilk bedelle bi- rinci alıcıdan, dilerse kâr konmuş şekliyle ikinci alıcıdan alır; ilk yolu seçerse ikinci alıcı aradaki farkı birinci alıcıdan geri alır.

Eğer birinci satımı esas alırsa ilk alıcının muhakeme esnasında hazır bulunması gerekir, ikinci satımı esas alırsa ilk alıcı- nın bulunması şart olmayıp ikinci alıcıya karşı dava açıp meşfû'u alır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Aşl*, Sü- leymaniye Ktp., Murad Molla, nr. 1040, vr. 483^b- 520^a; Şâfiî, *el-Üm* (nşr. M. Zührî en-Neccâr), Bey- rut 1393, IV, 3-5, 213; VI, 194; VII, 108-115, 246; VIII, 62; Sahnûn, *el-Müdevvene*, V, 399-461; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, Kahire 1390/1970, IX, 101; X, 3-44; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *el-Mebsût fi fıkhi'l- İmâmîyye* (nşr. M. el-Bâkir el-Behbûdî), Tahrân, ts. (el-Mektebetü'l-Murtazaviyye), III, 106-165; Se- rahsî, *el-Mebsût*, XIV, 90-184; Kâsânî, *Bedâ'î'* (nşr. Ali M. Muavvaz – Âdil Ahmed Abdülmevûdî), Bey- rut 1418/1998, VI, 89-172; İbn Rüşd, *Bidâye- tü'l-müctehid*, Kahire 1401/1981, II, 256-264; İbn Kudâme, *el-Muḡnî* (Herrâs), V, 297, 307-390; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkî'in* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'dî), Beyrut 1973, II, 138- 151; Şemseddin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Beyrut 1404/1984, V, 194-219; Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, *Şerḥu Muḥtaşarı Halil*, Bey- rut, ts. (Dâru Sâdir), V, 161-185; *Mecelle*, md. 950-956, 1008-1044; Âtîf Bey, *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyyeden Şerḥ-i Kitâbi'l-Hacr ve'l-İkrâh ve's- Şüf'a*, İstanbul 1332, s. 6-7, 29-53; Ali Haydar, *Dürrü'l-hükkâm*, İstanbul 1330, III, 20-23, 130- 217; Fezî Necmeddin Feyzioğlu, *Şuf'a Hakkı*, İst- anbul 1959; M. Ebû Zehre, *el-Milkiyye ve naza- riyetü'l-akd fi's-şer'ati'l-İslâmîyye*, Kahire 1977, s. 148-175; Kemal Oğuzman – Özer Seliçi, *Eşya Hukuku*, İstanbul 1978, s. 515-520; Ali Şa- fak, *Hadislerde ve Mukayyeseli Hukukta Şuf'a Hakkı -Konusu ve Hak Sahipleri-*, Erzincan 1981; Abdülkerim Zeydân, *el-Medḡal*, Bağdat 1402/ 1982; Abdülhamîd eş-Şevâribî, *Ahkâmü's-şüf'a fi dav'i'l-kazâ' ve'l-fıkh*, İskenderiye 1986; Abdülazîm Şerefeddin, *Târîḫu't-teşri'i'l-İslâmî ve aḡ- kâmü'l-mülkiyye ve's-şüf'a ve'l-akd*, Bingazi 1989, s. 440-478; Ali el-Haffî, *el-Milkiyye fi's-şer'ati'l-İslâmîyye*, Beyrut 1990, s. 324-399; Mu- hammed b. Ma'cûz, *Ahkâmü's-şüf'a fi'l-fıkhi'l- İslâmî ve't-taknini'l-Mağribî el-muḡâren*, Dârül- beyzâ 1413/1993; Abdullah b. Abdülazîz ed-De- r'ân, *Ahkâmü's-şüf'a fi'l-fıkhi'l-İslâmî: Dirâse mu- ḡârene bi'l-ḡânûni'l-vaz'î*, Riyad 1415/1994; "Şüf'a", *Mv.F.*, XXVI, 136-169; Hasan Hacak, "Şuf'a", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşa- yış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İst- anbul 2006, IV, 1883-1888.

İBRAHİM KÂFİ DÖNMEZ

ŞÜHDE el-KÂTİBE

(شهادة الكاتبة)

Fahrü'n-nisâ Şühde bint Ahmed
b. Ferec ed-Dineveriyye el-İberiyye
(ö. 574/1178)

Bağdatlı kadın muhaddis.

482'de (1089) Bağdat'ta doğdu. Hatîb el- Bağdâdî'nin öğrencisi olan babası Dinever asıllı muhaddis Ebû Nasr Ahmed b. Ferec b. Ömer, Bağdat'ın önde gelen şahsiyetle-